

Beïnvloeding van gedragsproblematiek: een klasse(n)spel! (2)

In het vorige artikel (LO nr.7) hebben we het gehad over onderliggende theoretische aspecten; groepsdynamica, sociometrie, het sociogram en benodigde coachings- & begeleidingsvaardigheden om gedrag te beïnvloeden. In dit artikel willen we dieper ingaan op de toepassingsmogelijkheden binnen bewegingsonderwijs, maar ook binnen andere vakken. In het volgende nummer zullen we concrete voorbeelden uitwerken naar aanleiding van de ervaringen met het programma tot nu toe. Door: Roel van Beusekom en Ivo Dokman

Je kent het misschien wel. Tijdens een begeleiding- of rapportvergadering komt een klas aan bod die niet 'functioneert'. Ze zijn moeilijk aan het werk te krijgen, ongeconcentreerd, onrustig, presteren cijfermatig onder hun mogelijkheden en vertonen veel probleemgedrag. Iedere docent geeft zijn of haar mening over de klas en de leerlingen die de meeste overlast veroorzaken. Deze meningen lopen nog wel eens uiteen! Jij hebt vanuit jouw gymlessen toch echt een ander beeld!

Analyse

Hoe kan het dat jij vanuit je gymles vaak een ander beeld hebt van een klas en de leerlingen? Volgens ons heeft dit voor een groot deel te maken met de wijze waarop ons vak is ingericht en de kracht van bewegen en sport om gedrag te kunnen duiden. Zaal- of veldruimte is niet zo strak afgebakend als een klaslokaal met tafels en stoelen. Leerlingen komen vanaf het begin in een situatie waarin ze vrijer door elkaar heen kunnen bewegen. Vaak wordt in meerdere situaties naast elkaar lesgegeven, waardoor een docent nooit overal tegelijk bij kan zijn. De mate waarin de leerlingen en de docent samen komen tot afspraken hangt af van de mate van verantwoordelijkheid en zelfstandigheid die een klas aankan. Door te zoeken naar een optimale balans tussen het stellen van regels, vakinhoud en de mate van eigen verantwoordelijkheid en zelfstandigheid, krijg je in je gymles veel informatie rondom groepsdynamica, sociometrie, het sociogram en 'probleemgedrag'. Het zoeken naar de balans gaat immers bijna nooit vlekkeloos. Om een goede startanalyse te maken bij een klas kan ons vak een prominente rol innemen binnen een school.

En dan?! Is de analyse wel compleet (heb je voldoende beelden en informatie)? Kun je van daaruit tot een gericht plan van aanpak komen dat gedragen wordt door het kernteam van docenten? Als je als groep docenten gemeenschappelijke afspraken maakt en de lijntjes kort houdt zal een klas snel duidelijkheid gaan ervaren, maar hoe ga je dan om met de individuele verschillen in lesgeefstijl en persoonlijkheid tussen de docenten? Beschikt elke docent wel over de gewenste talenten en competenties? Afhankelijk van de situatie, wensen en behoeften, zoomen we tijdens bij- en nascholingsprogramma's in op bovenstaande vragen.

Huidige situatie in het onderwijs

Om de principes onder onze werkwijze en visie helder te maken, willen we een analogie uit de sport gebruiken. Om een voetbalteam optimaal te laten presteren zijn grofweg twee typen aanpak te onderscheiden. De eerste is dat alle facetten rondom trainen en presteren apart getraind worden:

Optimale balans tussen stellen van regels... en eigen verantwoordelijkheid

- 1 lichamelijk prestatievermogen
  - snelheid
  - kracht
  - uithoudingsvermogen
  - coördinatie en lenigheid
- 2 techniek
- 3 tactiek
- 4 het mentale aspect.

Bewegen en sport is naast een inhoudelijk leervak ook erg geschikt om (beweeg)gedrag te kunnen duiden. De opleiding Psycho Motorische Therapie (Calo) is daar bijvoorbeeld uit ontstaan. Dat betekent niet dat we in onderwijs 'therapie' moeten gaan geven, maar kunnen we wel veel opsteken van hun wijze van aanpak om zo de sfeer, de onderlinge verhoudingen in de klas en 'probleemgedrag' positief te beïnvloeden. In zo'n klas wordt immers beter gepresteerd.

Er zal immers op alle vlakken nog vooruitgang te boeken zijn. De onderlinge samenhang en balans tussen deze vier aspecten zal echter ook belangrijk zijn. Bovendien kunnen we binnen onderwijs onze 'eigen selectie' niet samenstellen en is de tijd om te trainen (per vak op school) vaak beperkt. De tweede wijze van aanpak valt dan te prefereren. Je gaat aan de slag met de selectie (klas) die je voor je neus krijgt en probeert daar het optimale resultaat mee te behalen. Om te weten wat de precieze mogelijkheden zijn van het team en de spelers is het goed om een wedstrijd te gaan spelen. Dit geeft informatie over de kwaliteiten van het team, van de individuele spelers, balans tussen de verschillende linies en spelers (persoonlijkheden) en de wijze waarop ze met elkaar omgaan en wat ze voor elkaar over hebben. Een team met elf individueel goede voetballers is geen garantie voor succes (neem het nationale team van Frankrijk op het afgelopen WK maar als voorbeeld). Aan de hand van deze gegevens stel je een plan van aanpak op en ga je het eerst trainen op die facetten waar de grootste winst te behalen valt. Je wil dat ze als team en individueel beter gaan presteren. Alle aspecten rondom trainen komen aan bod, maar de verhouding waarin is per team of in ons geval per klas anders. En hoe zit dit binnen het onderwijs? Uiteraard gaat het over beter leren bewegen binnen ons vak, en beter worden in wiskunde, Engels, scheikunde et cetera. Maar kijken we zo naar klassen?

Een klas die heel stil is, waar je altijd aan moet sleuren om ze in beweging te krijgen, of waar je antwoorden uit moet trekken, kan heel goed door de ervaren 'onveiligheid' van leerlingen in de klas worden veroorzaakt. Dit artikel gaat ook over die klassen!

Wij denken dat nog veel winst te boeken valt binnen het onderwijs. Over het algemeen wordt er erg leerstofgericht gewerkt en zijn het boek en jaarrooster leidend. Onder druk van schoolleiding en ouders om te presteren worden de hoofdstukken er in een hoog tempo doorheen gejaagd en wordt er bijvoorbeeld geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende havo 3 klassen. Terwijl bovenstaande en steeds meer onderzoek naar het presteren in groepen toch lijkt te wijzen naar een duidelijke combinatie tussen enerzijds kennis en vakinhoud en anderzijds het functioneren als groep. Een klas die groepsdynamisch onrustig en onduidelijk is, of een 3-D sociogram kent dat gebaseerd is op macht in plaats van vriendschap, of als 'onveilig' ervaren wordt doordat er leerlingen inzitten met een stoornis of problematische thuissituatie, vragen toch om aanpassing, maatwerk en een andere wijze van aanpak?! Een 3-D sociogram geeft de verhoudingen en lijntjes tussen de

leerlingen weer. Binnen een sociogram is echter ook sprake van verschil in invloed en macht. Het is als het ware te vergelijken met een apenrots (drie dimensionaal).

De rol van de trainer en docent is hierin erg belangrijk. Naast vakinhoudelijke kennis is het van belang dat een trainer en een docent verstand hebben van groepsdynamische processen en communicatief- en contactueel vaardig zijn. Dit moet leiden tot competente trainers en docenten die beide facetten beheersen. Immers een voetbaltrainer die alleen verstand heeft van voetbaltechnische zaken, zal waarschijnlijk niet de beste teamprestaties leveren en de individuele spelers niet optimaal laten groeien. Hij moet ook, een goede 'peoplemanager' zijn. De steun en kwaliteit van het bestuur van een club of de schoolleiding zijn hierbij belangrijk. Als er geen duidelijk beleid is, geen heldere organisatie, weinig onderlinge loyaliteit en veel miscommunicatie, zal dit onherroepelijk leiden tot onrust.

peoplemanager

In de afgelopen twee jaar hebben we diverse maatwerk programma's verzorgd rondom deze thematiek voor klassen en docenten. Dit jaar zouden we daar ook graag de schoolleiding (afdelingsleiders en directie) aan toe willen voegen. De initiatiefnemers Roel van Beusekom, Rudy Leenders en Ivo Dokman hebben ruime ervaring in de werkvelden rondom sport, bewegen en gedragsbeïnvloeding.

Onze werkwijze

Bij een geïnteresseerde school wordt bijvoorbeeld gestart met een training van een dagdeel voor een docententeam en een training van twee uur met een of meerdere klassen waar dat docententeam aan lesgeeft. In de verschillende trainingen staan beweegactiviteiten centraal. Vanuit het beweeggedrag gaan we in gesprek met het docententeam en de betreffende klassen. Op basis van onze bevindingen rondom groepsdynamica, sociometrie, het sociogram en mogelijk 'probleemgedrag' wordt een analyse (schriftelijk) van de klas en het docententeam gemaakt en advies uitgebracht voor een mogelijk vervolg. Hoe kan het docententeam zich als groep verder ontwikkelen? De docenten individueel? De klas als groep? De leerlingen individueel? Het vervolg van het traject ligt nooit van tevoren vast en wordt in gezamenlijk overleg vastgesteld en bepaald. We gaan, net als bij het voorbeeld van het voetbalteam, het liefst daarmee aan de slag waar de grootste winst te boeken valt (behoefte en wens van de school, het docententeam en de klas).

Mogelijke thema's die aan bod kunnen komen bij een vervolgtraject zijn:

- contact maken en communiceren
- grenzen aangeven en respecteren
- rekening houden met de grenzen van anderen
- verschil tussen macht en vriendschap
- hoe om te gaan met kracht en controle
- meer zelfvertrouwen ontwikkelen, omgaan met agressie
- et cetera.

Concrete voorbeelden van groepsdynamica in de praktijk volgen in het laatste artikel.

Correspondentie: Roel van Beusekom: binnebijbeus@orange.nl of Ivo Dokman; i.dokman@lving.nl